

УДК 016

С.Г. Янчишин**КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОЇ
БІБЛІОТЕКИ ЛЬВІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Краєзнавча бібліографія – єдиний вид бібліографії, у посібниках якої найширше і найповніше представлені твори друку, що містять різноманітну інформацію про окрему територію держави.

Головним напрямком краєзнавчої діяльності є пізнання національних, етнографічних особливостей краю, охорони пам'яток архітектури і культури, вивчення усної народної творчості та ін. Таким чином, краєзнавці не тільки відтворюють, а й закладають необхідну основу для наукових пошуків з різних галузей знань.

Сьогодні багато бібліотек займається вивченням краєзнавчих фондів. Дослідженням своїх краєзнавчих надбань займається і Наукова бібліотека Львівського державного університету. В процесі формування її краєзнавчого фонду можна виділити два основних періоди – XVII – XVIII ст. і кінець XIX – початок XX ст.

Акт заснування НБ ЛДУ підтверджує найґрунтовніша з історії університету праця, написана його професорами Л. Фінкелем та С. Стажинським [17]. Як описує Л. Фінкель, заснування і розвиток навчального закладу припадає на 1608 рік, коли 2 жовтня у Львові було відкрито єзуїтську колегію. При колегії існувала книгозбірня для потреб навчання і викладання.

У зв'язку з ліквідацією ордена єзуїтів діяльність університету була тимчасово припинена. Відновлення роботи припадає на 1784 рік, коли університет стає світським навчальним закладом. Бібліотека увійшла до його складу як органічна частина.

Майже за чотири століття функціонування бібліотеки у фондах зосереджено духовні скарби, що нагромаджувалися в книгозбірнях монастирів і навчальних закладів, у приватних колекціях. Одна з таких колекцій – збірка книг з різних галузей знань (11 тис. томів) відомого лікаря, видатного бібліографа, префекта придворної Віденської бібліотеки Н. Гареллі (1670 – 1739) – стала основою фонду світського розділу бібліотеки.

З 1784 по 1918 рік книгозбірня університету була одночасно публічною й крайовою бібліотекою Галичини, одержувала обов'язковий примірник видань “Королівства Галіції і Людомерії”, що входило до складу Австрійської імперії. Завдяки цьому у фондах бібліотеки знаходяться цінні краєзнавчі видання, що дають відомості про Галичину та Буковину. У другій половині XIX – на початку XX ст. поповнення фондів відбувалося за рахунок особистих книжкових зібрань відомих діячів науки. На чолі бібліотеки завжди стояв директор – австрієць, що певним чином вплинуло на формування фонду в мовному значенні. Літературу одержували, як правило, німецькою мовою, або таку, яка “тракувала весь світ через призму “Німеччини”. Навіть твори класиків французької та англійської літератури одержували лише в перекладах німецькою мовою.

У 1918 –1939 рр. до бібліотеки надходив обов'язковий примірник видань з так званих “східних земель Польщі”.

З 1929 по 1991 рік бібліотека отримувала обов'язковий примірник усіх видань колишнього СРСР (відповідно до тематики університетських досліджень) і має фактично всі видання, що виходили в післявоєнний період.

Поповнення фонду НБ ЛДУ здійснюється шляхом придбання особистих колекцій краян, які проживають за кордоном. Зокрема, велику цінність становлять понад 300 видань, подарованих у 1970 р. родиною інженера М. Зиньо (США). Це – енциклопедії, довідники з різних галузей знань, художні твори зарубіжних класиків. Декілька тисяч видань з діаспори отримано за останні роки від українсько-американського фонду “Сейбр-Світло” (“Енциклопедія українознавства” в 10-ти томах, “Літопис Української Повстанської Армії” в 20-ти томах та ін.).

Основою для визначення змісту бібліографічної діяльності у бібліотеці вищого навчального закладу є завдання його в галузі науково-дослідної та навчальної роботи. Великий

інтерес дослідників викликає історичне минуле нашого народу, освоєння природних ресурсів і розвиток виробничих сил краю. Предметом багатьох досліджень стають питання розвитку української культури. Прохання наукових працівників, аспірантів, студентів підібрати літературу про творчість місцевих письменників, діячів науки ставить перед НБ ЛДУ завдання – видання бібліографічних посібників, присвячених різноаспектним питанням життя області, регіону. Випуск перших покажчиків припадає на 1948 рік, у них віднаходимо поточне інформування професорсько-викладацького складу та студентів про краєзнавчі документи; здійснення ретроспективного пошуку краєзнавчої інформації за тематикою науково-дослідної роботи університету. Найбільший обсяг випуску бібліографічних посібників припадає на 50–70-і роки. Це пов'язано з дослідженням в Україні “Історії міст і сіл УРСР” [9], безпосередньо із створенням “Історії міст і сіл Львівської області” [8].

Система краєзнавчих бібліографічних посібників бібліотеки складається з галузевих, тематичних і персональних покажчиків місцевих видань та покажчиків змісту місцевих періодичних видань.

Наукові бібліотеки університетів створюють систему посібників лише на основі існуючих каталогів і картотек бібліотеки. НБ ЛДУ тільки бере участь у створенні поточних покажчиків спільно з іншими бібліотеками (ОУНБ, ЛНБ ім. В. Стефаника). Це, наприклад, “Українські Карпати” – щорічний бібліографічний покажчик, який виходить з 1977 року і відображає наукову і науково-популярну літературу про природу і природні ресурси Карпат, народне господарство, історію, етнографію даного регіону [15]. Саме з цих проблем Львівський університет готує спеціалістів, тому він в першу чергу інформує наукових працівників.

На сьогодні бібліотекою підготовлено понад 30 краєзнавчих посібників. Серед них “Франкознавство у Львівському університеті. 1945-1981” [16], “400 років вітчизняного книгодрукування” [1], “Друковані праці професорів, викладачів і співробітників Львівського університету” [4], “Драгоманов і Галичина” [3], який заповнює прогалину в історії громадсько-політичної думки України в

другій половині XIX – першій третині XX ст. Суттєвим моментом видання є те, що в ньому вперше зосереджено великий доробок українських громадсько-політичних діячів і науковців цього періоду, а також української еміграції, які вивчали і популяризували спадщину М.П. Драгоманова.

У серії “Вчені Львівського університету” видано низку персональних бібліографічних посібників, серед яких можна виділити бібліографію “Ярослав Дутчак” [5].

Важливою віхою в краєзнавчій діяльності бібліотеки є плідна наукова робота відомого українського бібліографа Ф.П. Максименка. Неоцінним є його вклад у підготовку та видання ряду відомих бібліографічних посібників [4, 7–14]. Ф.П. Максименко зібрав унікальну особисту бібліотеку, багату виданнями з питань книгознавства, бібліографії, яку нещодавно було передано НБ ЛДУ. Тут же знаходиться відома його картотека краєзнавчої літератури. Матеріал в ній розташований в основному в алфавітному порядку, в окремих випадках – за територіальним принципом. Поряд з бібліографічним описом Ф. Максименко подає коротку анотацію. Наприклад: г. Могилев-Подольский. Винницькая обл. История. Книги, журн. ст. 1848-1960 гг. 48 назв., на рус., укр., польск. язык. – 1962 (збережено запис автора). Краєзнавча картотека Ф. Максименка – безцінне джерело для досліджень у цій галузі.

У НБ ЛДУ з 1948 року на основі так званого “спецфонду” функціонує відділ краєзнавчої літератури та україністики, основним завданням якого є організація формування, збереження і наукове вивчення фонду краєзнавчої літератури, обслуговування читачів з метою сприяння науково-дослідній роботі та навчальному процесу.

Наукова бібліотека ЛДУ як науково-методичний центр західного регіону діє з 1990 року. Для координації та обміну досвідом бібліотечної роботи видається збірник “Бібліотека вищого навчального закладу”, який започатковано в 1992 році в серії “Вузівська бібліотека: Історія. Теорія. Досвід роботи”. Це єдиний професійний вузівський збірник в Україні. Сьогодні уже вийшло в світ п’ять випусків. На сторінках збірників знайшли відображення як практичні, так і теоретичні питання бібліотечної роботи [12].

Наукова бібліотека ЛДУ продовжує і розвиває краєзнавчу діяльність. Так, зонально-методичним об’єднанням було

проведено науково-практичний семінар, присвячений дослідженням змісту та історії фонду НБ ЛДУ. До цієї події було видано “Збірник наукових праць відділу рукописних, стародрукованих та рідкісних книг ім. Ф.П. Максименка” [6], де подаються матеріали про раритетні видання та спеціальні збірки: картографічну екслібрисів, біблій, які різняться своїм походженням, мовами і часом видання та належать світовій культурі.

1. Бутрин М.Л., Микитин Т.Д. 400 років вітчизняного книгодрукування. Львів, 1964. 2. Голберг М. Бібліографія і герменевтика // Бібліотека вищого навчального закладу. Львів, 1997. Вип. 5. 3. Драгоманов і Галичина: Бібліогр. покажч. / Уклали М. Гордій та ін. Львів, 1992. 4. Друковані праці професорів, викладачів і співробітників Львівського університету за 1944–1960 рр.: Бібліогр. покажч. / Ф.П. Максименко та ін. Львів, 1962. 5. Ярослав Дутчак / Уклала М.Є. Любицька. Львів, 1995. 6. Збірник наукових праць відділу рукописних, стародрукованих та рідкісних книг ім. Ф.П. Максименка. Львів, 1997. 7. Історія Києва: Бібліогр. покажч.: В 2-х т. / Бібліогр. ред. і доп. Ф.П. Максименко. К., 1962–1963. 8. Історія міст і сіл Львівської області: Бібліогр. покажч. / Уклали Ю.М. Грайданс та ін. Львів, 1977. 9. Історія міст і сіл Української РСР: В 26-ти т. К., 1967. 10. Максименко Ф.П. Бібліографія української і російської бібліографії по історії УРСР. К., 1960. 11. Максименко Ф.П. Кириличні стародруки українських друкарень, що зберігаються у львівських збірках (1574–1800): Зведений каталог. Львів, 1975. 12. Максименко Ф.П. 700-річчя Львова: Короткий рек. список. Львів, 1956. 13. Максименко Ф.П. Сорок років Радянської України: Бібліогр. покажч. Львів, 1957. 14. Максименко Ф.П. Триста років возз'єднання України з Росією (1654–1954): Бібліогр. покажч. Львів, 1954. 15. Українські Карпати: Покажч. літ. за 1986 р. Львів, 1988. 16. Франкознавство у Львівському університеті: Хронолог. покажч. літ. 1945–1981 / Уклали М.Л. Бутрин та ін. Львів, 1984. 17. Finkel L., Starzyński Zt. Historia Uniwersytetu Lwowskiego. Lwów, 1894.

Стаття надійшла до редакції 24.01.98